

КОНВЕРГЕНЦІЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПОРТФОЛІО ПІДГОТОВКИ НАУКОВИХ КАДРІВ У ВІДКРИТИЙ КЛАСТЕР ЦИФРОВОЇ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОЛЕКЦІЇ

Марина РОСТОКА

кандидат педагогічних наук, старший дослідник, завідувач відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти, старший науковий співробітник відділу цифрових технологій і комп'ютерного забезпечення
Державна науково-педагогічна бібліотека України
імені В. О. Сухомлинського НАПН України, м. Київ

Анотація. Автором представлено альтернативну думку щодо інформаційного забезпечення підготовки наукових кадрів в умовах цифровізації та цифрової трансформації відкритого освітнього простору засобами електронного портфоліо. Запропоновано підхід конвергенції електронного портфоліо підготовки наукових кадрів у відкритий кластер цифрових дослідницьких колекцій.

Ключові слова: конвергенція цифрових ресурсів, електронне портфоліо, підготовка наукових кадрів, цифрова дослідницька колекція, кластерний підхід, відкрита наука.

Сфера наукової діяльності досить різноманітна. Наукові дослідження здійснюються майже у всіх галузях й забезпечуються системною роботою наукових підрозділів закладів вищої освіти та наукових установ. До того ж, величезна увага нині приділяється підвищенню ефективності освітнього процесу з підготовки наукових кадрів.

Контент-аналіз різноманітних джерел, авторський дослідницький досвід й результати вивчення практичних аспектів освітньо-наукового простору вказують на те, що певні переваги має активне запровадження різноманітних цифрових освітніх ресурсів в систему підготовки наукових кадрів, що є актуальним питанням небезпечного сьогодення, зважаючи на те, що форсмажор, спричинений введенням воєнного стану в Україні, «гальмує реальне протікання освітнього і дослідницького процесів (навіть у дистанційному режимі)» [1, с. 2]. Проте потреба у науковій підтримці галузей економіки країни, формування

інтелектуального потенціалу держави, є очевидною й вимагає адаптивного інформаційного супроводу всіма можливими засобами, враховуючи виклики сучасності – розвиток глобальної світової науки і наявність трансформаційних змін в освіті.

Впевнені, що відповіддю науки на виклики сьогодення стає її прикладний аспект, який полягає у переведенні накопиченої дослідницької інформації в електронну форму, що сприятиме переходу до створення принципово нових видів інформаційних ресурсів. Вони можуть бути об'єднані в цифрові дослідницькі колекції, які в проекції на освітній простір стають системним комплексом цифрових науково-освітніх ресурсів.

Слід підкреслити, що адаптивне забезпечення якісної діяльності вчених й освітян, створення ефективних умов дистанційного взаємозв'язку зі здобувачами наукової освіти (наукових ступенів) та виконавцями наукових досліджень засобами асинхронних та онлайн-технологій за використанням відповідного програмного забезпечення й мобільних додатків набуло значної актуальності у теперішній час. Адже нині наукова діяльність вимагає інтеграції цифрових інструментів для ефективного управління дослідницькими даними, результатами та особистими досягненнями науковців.

На нашу думку, коли форсмажор практично вносить докорінні зміни в систему освіти та спричиняє певний збій в усіх сферах наукової діяльності, саме електронне портфоліо (далі – е-портфоліо) має стати розумним і аргументованим рішенням з акумулювання, зберігання, поширення і управління дослідницькими даними. Так, одним із перспективних підходів у цьому сенсі є технологія е-портфоліо підготовки наукових кадрів та її конвергенція у відкритий кластер цифрової дослідницької колекції. Це забезпечуватиме систематизацію, узагальнення та зручний доступ до наукових матеріалів з різних галузей наук. Зауважимо, що проблема проектування, створення і функціональної підтримки е-портфоліо є активним інтересом дослідників. Увага приділяється відповідно до: семантики поняття «е-портфоліо», структури і

змістовного поповнення, інструментарію з побудови е-ресурсу портфоліо, застосування відповідного програмного забезпечення тощо.

Е-портфоліо як командно-персональний банк дослідницьких даних у підготовці наукових кадрів раціоналізує єдину базу електронного документообігу закладу вищої освіти або наукової установи, а також забезпечує ефективний інформаційно-аналітичний супровід для кожного здобувача наукової освіти/наукового ступеня (аспіранта, докторанта та ін.) [1]. На нашу думку, саме в інформаційно-аналітичній системі зосереджено зберігання, оброблення, аналіз (синтез) і надання необхідної для дослідницької діяльності інформації в зручному вигляді для суб'єктів наукової підготовки.

Проте, е-портфоліо може бути як персональним цифровим середовищем, яке акумулює професійні досягнення, академічні публікації, науковий здобуток та освітню активність дослідника, так і командним (цифрова дослідницька колекція), яке систематизує і узагальнює зміст підготовки наукових кадрів та включає персоналізовані е-портфоліо в якості системних складників.

Так, е-портфоліо відіграє ключову роль у документуванні наукових результатів; демонстрації професійного розвитку; створенні мережі наукових контактів; підвищенні видимості наукових праць у міжнародному просторі. Тобто е-портфоліо у цьому сенсі відіграє роль одного із ключових засобів управління науковою діяльністю.

Звернемо увагу й на те, що цифрова дослідницька колекція (DRC) підготовки наукових кадрів є структурованим електронним ресурсом, який містить наукові праці, дані досліджень, мультимедійні матеріали, інструменти аналізу та програмні рішення. Тобто цифрова дослідницька колекція є інтегрованою системою для управління науковою інформацією, що передбачає каталогізацію дослідницьких ресурсів, систематизацію метаданих, інтеграцію з наукометричними базами даних, підтримку відкритого доступу до матеріалів.

Слід зазначити, що механізми конвергенції е-портфоліо у відкритий кластер цифрової дослідницької колекції забезпечують взаємодію двох зазначених систем – «портфоліо» і «колекція». Це відбувається шляхом

стандартизації форматів збереження наукових даних, коли уможлиблюється взаємодія між різними платформами; розроблення модулів інтеграції, коли автоматизовано перенесення даних із е-портфолію до цифрової дослідницької колекції; застосування штучного інтелекту, що сприяє аналізу та категоризації наукових матеріалів; інтегрування з відкритим репозиторіями (базами даних, базами знань), яке підвищує рівень доступності до наукових результатів.

Розроблення е-портфолію підготовки наукових кадрів як інтегрованого відкритого складника цифрової дослідницької колекції відбувається із застосуванням методів адекватного визначення його структури на засадах системного, компетентнісного та діагностичного підходів. Відповідно забезпечення динамічної основи е-портфолію, що змінюватиметься в часі та в залежності від набутих знань і вивчення досвіду попередників, відбуватиметься за врахуванням методології трансдисциплінарного (у тому числі адаптивного й онтологічного ресурсу цього підходу) [1]. Трансдисциплінарні взаємозв'язки, що відбуваються в конвергенції двох систем мають бути відображені й у змістовному форматі їх поповнення.

Тим самим, логічним є здійснення наукової підготовки й з врахуванням досвіду наукових шкіл, що діють у закладах вищої освіти і наукових установах, які мають тісний взаємозв'язок з е-портфолію наукової підготовки та відкритим кластером цифрової дослідницької колекції (переважно саме цієї наукової школи). Це має відбуватися у спосіб трансдисциплінарної взаємодії між основними блоками е-портфолію – концептуальним (упровадження ідей наукової школи, стратегії ведення досліджень у цьому векторі, вплив на розвиток освіти, науки, економіки, суспільства та ін.); організаційно-діяльнісним (забезпечення адаптивних засад менеджменту і моніторингу безпосередньо підготовки наукових кадрів та самоменеджменту і самомоніторингу суб'єктів діяльності у підготовці наукових кадрів зокрема, враховуючі їхню мобільність в світовому академічному просторі, публікаційну активність тощо); соціально-психологічним (персоналізація змісту як головний чинник у забезпеченні змісту контенту в індивідуальних е-портфолію здобувачів наукової освіти/наукових

ступенів та інших суб'єктів наукової підготовки); діагностичним (розкриття рейтингових показників всіх суб'єктів підготовки наукових кадрів – оцінювання і самооцінювання, контроль і самоконтроль, відповідно – моніторинг і самомоніторинг); техніко-технологічним (інтеграція дослідницького й освітнього складників діяльності здобувачів наукової освіти й тих, хто навчає, засобами автоматизації та адаптивного інструментарію). Всі згадані блоки трансдисциплінарно пов'язані й знаходяться у взаємозалежності один від одного, тобто мають певну впливовість. Наприклад, рейтингова складова здобувача наукової освіти/наукового ступеня у структурі діагностичного блоку персонального е-портфолію (а у сукупності й відкритого е-портфолію підготовки наукових кадрів) включає не тільки якісно проведене оцінювання дослідницької діяльності, але відображатиме індивідуальний і командний рейтинги, на які впливатимуть організаційно-діяльнісні аспекти (івент-аналіз участі у науково-практичних заходах, контент-аналіз публікаційної активності, наукометричні показники та ін.). У той же час концептуальні аспекти, що позиціонують певну наукову школу, відображатимуть наукову позицію у системі е-портфолію, як наукової команди дослідників, так і кожного із них окремо та ін.

Таким чином, конвергенція е-портфолію до відкритого кластеру цифрової дослідницької колекції має певні переваги, зокрема це покращення видимості та цитованості наукових праць; автоматизація оброблення наукових даних; розширення кола і підвищення рівня наукових комунікацій засобами нетворкінгу; створення єдиного цифрового середовища для наукового співробітництва.

Отже, конвергенція е-портфолію підготовки наукових кадрів у відкритий кластер цифрової дослідницької колекції є одним із важливих кроків у розвитку цифрової науки і освіти. Такий підхід сприятиме підвищенню ефективності управління науковими ресурсами (дослідницькими даними) та покращенню якості комунікації між дослідниками, створенні у цьому сенсі трансдисциплінарних дослідницьких віртуальних/онлайн-команд. У свою чергу, подальші аналітичні розвідки в цій галузі мають зосереджуватися на розробленні

універсальних стандартів та впровадженні інноваційних/інформаційних технологій для автоматизації процесів управління науковими даними, які сконцентровано у цифрових дослідницьких колекціях.

Література:

1. Rostoka M., Cherevychnyi G., Kuzmenko O. E-Portfolio as a Component of the Information and Analytical System of Scientific Staff Training. *Lecture Notes in Networks and Systems*. 2023. Vol. 634. DOI : https://doi.org/10.1007/978-3-031-26190-9_55 (<https://lib.iitta.gov.ua/734822/>). In: Scopus (in English).

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15455545>

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПРОСВІТИ БАТЬКІВ З ПІДТРИМАННЯ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я ДОШКІЛЬНИКІВ

Карина ТОВКАЙЛО

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету дошкільної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків

В умовах війни загострюється проблема підтримання психологічного здоров'я дітей, особливо дошкільного віку, що є найбільш уразливою категорією, бо вони ще не мають сформованих механізмів реагування на стресові ситуації.

Проблема психологічного здоров'я дітей дошкільного віку стала предметом вивчення Л. Клеваки, Н. Ковалевської, А. Пасічник, А. Пасічніченко, О. Пуйо, А. Теплюк, Н. Трофаїли, А. Філімончук, Н. Фроленкової та інших. У дослідженні А. Пасічніченко, Н. Ковалевської зазначено, що «психологічно здорова дитина характеризується адекватністю психічного відображення навколишньої дійсності, гармонійним розвитком відповідно віку, успішною адаптацією у соціумі, здатністю активно розвиватись як особистість, ефективно регулювати свою поведінку і діяльність відповідно до загальноприйнятих норм, правил» [2, с. 183].

У психолого-педагогічних дослідженнях виділено чинники, що впливають на ментальне здоров'я дітей, до яких належать: психологічні (індивідуально-психологічні особливості дитини) та соціальні (сім'я, вихователі, однолітки,